QORTI TAL-APPELL

IMHALLFIN

S.T.O. PRIM IMHALLEF SILVIO CAMILLERI
ONOR. IMHALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMHALLEF NOEL CUSCHIERI

Seduta ta' nhar it-Tnejn 31 ta' Ottubru 2016

Numru 16

Rikors numru 164/15 LM

Il-Prim Imhallef Emeritu Dr Joseph Said Pullicino fil-kwalita` tieghu ta' Ombudsman Parlamentari u b'digriet tal-4 ta' April 2016 Anthony C. Mifsud assuma l-atti tal-kawza bhala Ombudsman Parlamentari minflok il-Prim Imhallef Emeritu Dr Joseph Said Pullicino

v.

Il-Ministru ghall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali u s-Sur Kevin Mahoney, Segretarju Permanenti fi hdan l-istess Ministeru

Il-Qorti:

<u>Preliminari</u>

1. Dan huwa appell intavolat mill-konvenuti appellanti – il-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali u s-Sur Kevin Mahoney, Segretarju

Permanenti fi ħdan l-istess Ministeru - minn sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fit-12 ta' Ottubru, 2015, li permezz tagħha dik il-Qorti ddeċidiet il-kawża billi filwaqt li ċaħdet l-eċċezzjonijiet kollha tal-konvenuti għajr għat-tnax (12)-il eċċezzjoni li ġiet milqugħa, laqgħet it-talbiet attriċi kollha, għajr għar-raba' (4) talba, kif ġej:

- Iddikkjarat li l-Ombudsman għandu ġurisdizzjoni biex jinvestiga ilmenti għar-rigward (biss) ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta' pensjoni ta' uffiċċjali u suldati fil-Forzi Armati ta' Malta;

- Iddikkjarat li hu l-Ombudsman li jiddeċiedi jekk għandu jew m'għandux jeżerċita l-funzjonijiet tiegħu ai termini tal-Kap. 385 tal-Ligijiet ta' Malta f'każijiet fejn hemm mezzi ta' rimedji oħrajn taħt xi liġi oħra;

- Iddikkjarat li la darba l-Ombudsman iddikjara ai termini tal-Artikolu 13(3) tal-Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta li kien sodisfatt li fiċ-ċirkostanzi partikolari ma kienx raġonevoli li tippretendi li l-uffiċċjali tal-Armata li ressqu l-ilmenti jirrikorru għand il-President bħala mezz ta' rimedju, huwa jista' jimxi 'l quddiem bl-investigazzjonijiet tiegħu dwar l-ilmenti in kwistjoni;

- Ordnat lill-konvenuti jipprovdu l-informazzjoni li talab u li jista' jitlob l-Ombudsman fir-rigward tal-ilmenti inkwistjoni, u jidhru quddiemu jekk l-Ombudsman hekk jitlob,

Bl-ispejjeż a karigu tal-konvenuti.

<u>Ir-Rikors Ġuramentat tal-Attur il-Prim Imħallef Emeritu Dr Joseph Said Pullicino fil-kwalita` tiegħu ta' Ombudsman Parlamentari</u>

2. Permezz tar-rikors promotorju tiegħu tat-23 ta' Frar 2015, l-attur il-Prim Imħallef Emeritu Dr Joseph Said Pullicino fil-kwalita` tieghu ta' Ombudsman Parlamentari talab lil din il-Qorti:

- Tiddikjara li l-Ombudsman għandu ġurisdizzjoni biex jinvestiga ilmenti għar-rigward (biss) ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta' pensjoni ta' uffiċċjali u suldati fl-armata;

- Tiddikjara li hu l-Ombudsman li jiddeċiedi jekk għandu jew m'għandux jeżerċita l-ġurisdizzjoni tiegħu f'każi fejn hemm mezzi alternattivi u adegwati għal rimedju;

- Tiddikjara li la darba l-Ombudsman iddikjara li l-*complainants* li ressqu l-ilmenti kienu, fil-fehma tiegħu, eżawrew ir-rimedji veri li

kellhom, hu jista' jimxi 'l quddiem bl-investigazzjonijiet tiegħu fir-rigward tal-ilmenti;

- Tiddikjara li s-Segretarju Parlamentari fi ħdan il-Ministeru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali hu ħati ta' disprezz lejn l-Ombudsman talli ma obdiex it-taħrika (Dok O) u talli rrifjuta li jippreżenta d-dokumentazzjoni u l-informazzjoni mitluba minnu;

- Tordna lill-intimati jipprovdu l-informazzjoni kollha li talab u li jista' jitlob l-Ombudsman fir-rigward tal-ilmenti, u jidhru quddiemu biex jixhdu jekk l-Ombudsman hekk jitlob.

Bl-ispejjez.

3. Il-fatti miġjuba fir-rikors promotorju u li minnhom jilmenta l-attur huma kif ġej:

> "*1. F'Settembru 2013 ġew konkluzi żewġ eżerċizzji ta' promozzjonijiet fl-Armata. F'wieħed minnhom diversi Maġġuri ġew promossi għal Logotenent Kurunell, waqt li fl-ieħor diversi Logotenenti Kurunelli ġew promossi għal Kurunelli. Sussegwentement l-Uffiċċju tal-Ombudsman irċieva numru ta' ilmenti in konnessjoni mal-eżitu ta' dawn l-eżerċizzji ta' promozzjonijiet minn diversi Uffiċċjali tal-Forzi Armati li allegaw li sofrew inġustizzja peress li sostnew li ġew maqbuża minn uffiċċjali oħra li kellhom ferm anqas seniority, esperjenza u kwalifiki minnhom (l-"Ilmenti").*
>
> "*2. L-Uffiċċju tal-Ombudsman beda jinvestiga l-Ilmenti skont kif provdut fl-Att dwar l-Ombudsman, Kap 385. L-Ilmenti ġew notifikati lill-Kap Kmandant tal-Forzi Armati b'talba li jikkonsenja kull inkartment*

u dokumentazzjoni rilevanti għall-investigazzjoni u, jekk jixtieq, jagħti r-reazzjonijiet tiegħu għall-allegazzjonijiet magħmula.

"*3. Fir-risposta tiegħu tal-10 Diċembru 2013, il-Kap Kmandant tal-Forzi Armati sostna li l-Uffiċċjali involuti ma kienux segwew il-proċedura stipulata fl-Artikolu 160(2) tal-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta u li din kienet il-proċedura li fil-fehma tiegħu il-complainants kellhom isegwu. Skont dak l-Artikolu, l-Uffiċċjali tal-Armata li jħossuhom aggravati bi kwalunkwe deċiżjoni fil-konfront tagħhom kellhom id-dritt li jressqu l-ilment tagħhom quddiem il-President ta' Malta permezz tal-Kap Kmandat u tramite il-Ministru responsabbli għall-Forzi Armati;*

"*4. Fid-dawl tar-risposta tal-Kap Kmandant u biex ikun jista' jissokta bl-investigazzjoni tiegħu, l-Ombudsman kiteb lis-Segretarju Permanenti fi ħdan il-Ministeru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali responsabbli mill-Forzi Armati. F'din il-korrispondenza talbu l-kummenti tiegħu fuq l-Ilmenti, kif ukoll li jipprovdi d-dokumentazzjoni relevanti dwar l-Ilmenti. Fl-istess ittra l-Ministeru ntalab jipprovdi d-dokumentazzjoni rilevanti dwar dawn l-eżerċizzji ta' promozzjoni, skont l-Artikolu 19 tal-Att dwar l-Ombudsman, Kap 385.*

"*5. Is-Segretarju Permanenti fil-Ministeru kategorikament irrifjuta li jipprovdi d-dokumentazzjoni u l-informazzjoni mitluba għaliex insista u qed jinsisti illi l-Ombudsman ma għandux ġurisdizzjoni li jinvestiga l-Ilmenti u jippretendi illi l-Uffiċċjali li ħassewhom aggravati kellhom jagħmlu użu mir-rimedju mogħti lilhom taħt l-Artikolu 160(2) tal-Att dwar il-Forzi Armati billi jagħmlu petizzjoni lill-President ta' Malta.*

"*6. Il-pożizzjoni tal-intimati dwar il-kwistjoni tan-nuqqas ta' ġurisdizzjoni tal-Uffiċċju tal-Ombudsman ġiet elaborata f'ittra tas-Segretarju Permanenti tat-2 ta' Ġunju 2014, kontro-firmata mill-Onorevoli Ministru responsabbli mill-Forzi Armati. Din l-ittra, flimkien ma' korrispondenza oħra relattiva, qed tiġi esibita ma' dan ir-rikors. F'din l-ittra, il-Ministeru jirribadixxi l-pożizzjoni tiegħu illi l-Ombudsman ma għandux ġurisdizzjoni li jinvestiga l-Ilmenti f'dan l-istadju u jagħti diversi raġunijiet għal dan. Raġunijiet li huma fil-parti l-kbira irrilevanti għall-kwistjoni ta' ġurisdizzjoni u li l-Ombudsman jista' biss jidħol fihom u jiddeċidihom jekk il-kwistjoni tan-nuqqas ta' ġurisdizzjoni tiġi sorvolata billi jiġi dikjarat li l-Ombudsman għandu ġurisdizzjoni fir-rigward tal-Ilmenti, skont kif isostni hu;*

"*7. L-Ombudsman ċaħad l-eċċezzjoni tal-intimati tan-nuqqas ta' ġurisdizzjoni b'ittra komunikata lilhom fid-9 ta' April 2014 in kwantu li, fit-Taqsima B tal-Ewwel Skeda tal-Att dwar l-Ombudsman, jingħata espressament lill-Ombudsman il-jedd li jinvestiga ilmenti dwar il-Forzi Armati ta' Malta "għar-rigward biss ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta' pensjoni tal-uffiċċjali u suldati...". Hi l-pożizzjoni tal-Ombudsman li l-leġislatur ried jagħti lis-suldati u l-Uffiċċjali tal-Armata f'dawn il-każijiet il-protezzjoni addizzjonali tar-rikors lejn l-Uffiċċju tal-*

Ombudsman biex l-ilmenti tagħhom f'dawn il-każijiet jiġu investigati minn awtorita` awtonoma u indipendenti li tista' tirrakkomanda redress f'każ ta' inġustizzja jew abbuż. Fil-fehma tal-Ombudsman dan il-jedd, mogħti b'liġi speċjali sussegwenti, hu fir-rigward biss ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u d-drittijiet tal-pensjoni u jidderoga mil-liġi li tirregola l-Armata li hi waħda ġenerali u anteċedenti. Il-pożizzjoni tal-Ombudsman hi li din hi l-liġi li tipprevali f'dawn il-każijiet u li ma tnaqqas xejn mis-saħħa tal-Artikolu 160 tal-Att dwar l-Armata li jibqa' jorbot fir-rigward tal-ilmenti l-oħra kollha li jista' jkollhom l-uffiċċjali u s-suldati.

"*8. Għall-finijiet tal-art 13 tal-Kap 385, l-Ombudsman hu sodisfatt (u għamel il-pożizzjoni tiegħu ċara f'dan ir-rigward lill-intimati) li, mill-provi prodotti quddiemu sa llum, illi l-Uffiċċjali li għamlu ilment quddiemu ippruvaw b'kull mezz possibbli biex jiksbu rimedju għall-aggravju tagħhom. Fil-fehma tiegħu, hu għal kollox irraġonevoli, rażenti l-assurd, illi l-intimati jippretendu illi l-Uffiċċjali involuti għandhom iressqu l-ilmenti tagħhom lill-President, permezz tas-servizzi tal-Kap Kmandant u tal-Ministru responsabbli għall-Armata, meta dawn stess qed jiġu espressament indikati minnhom bħala persuni direttament interessati u involuti fil-fatti li taw lok għall-aggravju.*

"*9. Biex jilqa' għal sitwazzjonijiet ta' din ix-xorta, l-Ombudsman snin ilu indirizza l-kwistjoni ta' ġurisdizzjoni f'materja ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet tal-Uffiċċjali, mal-Gvern. Din kienet ġiet riżolta bi ftehim, wara konsultazzjonijiet fit-tul mal-allura President ta' Malta, illum il-President Emeritu Dr George Abela, mal-Uffiċċju tal-Prim Ministru, mal-Uffiċċju tal-Avukat Ġenerali u mal-awtoritajiet tal-Armata, li fihom ġie maqbul li l-Uffiċċjali tal-Armata jingħataw l-għażla f'ilmenti ta' din ix-xorta li jressqu l-aggravju tagħhom jew quddiem il-President ta' Malta jew quddiem l-Ombudsman Parlamentari. Dak il-ftehim wassal għal General Order maħrug mill-Armata fil-11 ta' Novembru 2011 li jirrispetta l-kelma u l-ispirtu kemm tal-Att dwar l-Armata kif ukoll tal-Att dwar l-Ombudsman (ara Dok G).*

"*10. Dan il-General Order għadu viġenti u jorbot mhux biss lill-Uffiċċjali imma ukoll lill-awtoritajiet tal-Armata u l-istess Ministeru.*

"*11. Jiġi sottomess ukoll illi l-pożizzjoni tal-Ombudsman Parlamentari tibqa' korretta u sostenibbli indipendentement minn din il-General Order għax hi bażata fuq interpretazzjoni korretta tal-liġi.*

"*12. Fil-qadi tad-doveri tiegħu illi l-Ombudsman ħarrek lis-Segretarju Permanenti, l-intimat Kevin Mahoney, bis-saħħa tal-Artikolu 19(3) tal-Att dwar l-Ombudsman, Kap 385, biex jidher quddiemu fit-3 ta' Ġunju 2014 u jġib d-dokumentazzjoni u l-informazzjoni kollha li għandha x'taqsam mal-promozzjonijiet in kwistjoni u biex iwieġeb għall-mistoqsijiet li jsirulu. L-intimat Mahoney baqa' inadempjenti u, b'ittra*

datata 2 ta' Ġunju 2014 hawn annessa (Dok P), reġa irrepeta li l-Ombudsman ma għandux ġurisdizzjoni biex jinvestiga l-Ilmenti.

"13. Billi l-Ombudsman ma jistax effettivament jinvestiga l-ilmenti miġjuba quddiemu sakemm ma tiġix riżolta l-kwistjoni ġurisdizzjonali".

Ir-Risposta Ġuramentata tal-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali u tas-Sur Kevin Mahoney, Segretarju Permanenti fi ħdan l-istess Ministeru

4. Permezz tar-risposta tagħhom tas-16 ta' Marzu 2015 il-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali u s-Sur Kevin Mahoney, Segretarju Permanenti fi ħdan l-istess Ministeru talbu lill-ewwel Qorti tiċħad it-talbiet tar-rikorrenti, salv eċċezzjonijiet ulterjuri jekk ikun il-każ, bl-ispejjeż.

5. Fir-risposta tagħhom, huma eċċepew is-segwenti:

"1. Illi in linea preliminari, il-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali mhuwiex il-leġittimu kontradittur ai termini tal-Artikolu 181B tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili (Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta) u dan stante li fl-azzjoni odjerna l-Ministeru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali huwa diġa rappreżentat mis-Segretarju Permanenti u għalhekk għandu jiġi liberat mill-osservanza tal-ġudizzju;

"2. Illi in linea preliminari wkoll, l-esponenti jeċepixxu n-nuqqas ta' ġurisdizzjoni ta' dina l-Onorabbli Qorti in kwantu l-materja mertu tal-azzjoni odjerna tinvolvi ħatriet ta' uffiċċjali fi gradi għolja tal-Forzi Armati liema materja għalhekk anke mill-istess natura tagħha hija parti mill-funzjonijiet eżerċitati mill-Gvern ad esklużżjoni ta' kull awtorita` ohra;

"3. Illi fil-mertu u mingħajr preġudizzju għas-suespost, l-esponenti jikkontestaw it-talbiet attriċi bħala infondati fil-fatt u fid-dritt kemm proċeduralment kif ukoll fil-mertu;

"4. Illi r-rikorrenti ma ghandu l-ebda ġurisdizzjoni li jinvestiga l-ilmenti tal-uffiċċjali fi ħdan l-Armata u dan peress li l-Att dwar l-Ombudsman (Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta) ma japplikax għall-korpi li huma elenkati fit-Taqsima B tal-Ewwel Skeda tal-istess Att sakemm ma tinġiebx prova b'sodisfazzjon tal-Ombudsman li tkun turi li kull mezz possibbli għall-ksib ta' rimedju jkun ġie eżawrit;

"5. Illi dak li jikkwalifika bhala "kull mezz possibbli għall-ksib ta' rimedju" jinsab fl-Artikolu 160(2) tal-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta (Kap. 220 tal-Liġijiet ta' Malta) li jipprovdi li l-ilmenti għandhom fl-ewwel istanza jiġu investigati mill-Kmandant tal-Forzi Armati liema Kmandant jista' jagħti r-rimedju li jidhirlu li jkun meħtieġ u f'każijiet fejn l-ilment hekk ikun jeħtieġ, il-Kmandant għandu permezz tal-Ministru jagħmel rapport tal-ilment lill-President ta' Malta sabiex jirċievi d-direttivi tal-President ta' Malta;

"6. Illi ċertament li r-rikorrenti ma jistax jassumi ġurisdizzjoni li ma tappartjeniex lilu skont il-liġi. Il-ġurisdizzjoni hija kwistjoni ta' ordni pubbliku u ma tistax tiġi assunta jekk ma tirriżultax mill-liġi u dan għaliex jekk ir-rikorrent jassumi l-ġurisdizzjoni meta ma għandux tali ġurisdizzjoni l-investigazzjoni tkun eżerċizzju bonarju inutili mingħajr fondament ġuridiku;

"7. Illi l-liġi speċjali li tirregola l-armata u l-uffiċċjali fi ħdan l-armata huwa l-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta u mhux l-Att dwar l-Ombudsman. Illi r-rimedji li jridu jiġu eżawriti huma r-rimedji maħsuba fl-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta u ma teżisti l-ebda eċċezzjoni għal tali regola;

"8. Illi l-General Order tal-11 ta' Novembru 2011 ma tipprovdix għall-ġurisdizzjoni tal-Ombudsman f'dawn il-każijiet liema ġurisdizzjoni għandha toħroġ espressament mill-liġi u fejn il-liġi tipprovdi tassattivament li għandhom jiġu eżawriti l-mezzi kollha possibbli għall-ksib ta' rimedju liema rimedji jinsabu fl-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta. Illi ċertament kull ma jagħmel il-general order huwa li jipprovdi modus vivendi liema modus vivendi huwa biss arranġament ad hoc li jitħaddem fejn l-Armata jidrilha li jista' jipprovdi soluzzjoni prattika iżda ma ghandux il-forza ta' liġi u ċertament ma jistax iservi bħala bażi ta' interpretazzjoni tal-liġi;

"9. Illi l-esponenti jopponu għall-allegazjzoni li s-Segretarju Permanenti esponent għalkemm imħarrek kien inadempjenti. Illi skont l-Artikolu 19 (1) tal-Att dwar l-Ombudsman, ir-rikorrent jista' jħarrek biss persuni fil-kors ta' investigazzjoni ta' xi kwistjoni. Illi ġialadarba r-rikorrenti ma għandu l-ebda ġurisdizzjoni biex jisma' l-ilmenti tal-uffiċċjali, l-istess rikorrenti ma jistax jinvestiga tali lment stante li huwa prekluż mill-liġi milli jagħmel dan speċjalment fil-punt ta'żmien partikolari meta jrid jagħmlu. Illi t-taħrika maħruġa in konfront tas-

Segretarju Permanenti esponenti kienet waħda li tesorbita l-poteri mogħtija lir-rikorrenti;

"*10. Illi l-esponenti jeċepixxu li r-rikorrenti ma ghandux il-vires u l-locus standi neċessarji biex jintavola l-kawża odjerna u dan stante li r-rikorenti ma jistax jinjora l-limitazzjoni mposta mill-Att dwar l-Ombudsman stess li tipprekludih milli jinvestiga xi ilment sakemm il-mezzi kollha għall-ksib ta' rimedju jkunu ġew eżawriti u li f'dan il-każ ifisser li jkun ġie eżawrit dak provdut fl-Artikolu 160 (2) tal-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta;*

"*11. Illi l-esponenti jeċepixxu li l-Ombudsman ma għandu l-ebda poter li jiddeċiedi hu jekk għandu jew m'għandux jeżerċita l-ġurisdizzjoni tiegħu f'każi fejn hemm mezzi alternattivi u adegwati għal rimedju u li tali deċiżjoni tmur espressament kontra l-verb tal-liġi;*

"*12. Illi l-esponenti jeċepixxu li mhuwiex korrett ir-rikorrenti meta jitlob li s-Segretarju Permanenti fi ħdan il-Ministeru jiġi misjub ħati ta' disprezz u dan stante li fl-ewwel lok l-Ombudsman ma setgha qatt jibda jinvestiga l-ilmenti u jiġbor provi dwar l-ilmenti ġialadarba ma għandux ġurisdizzjoni kif ukoll stante li dan mhuwiex il-forum appożitu sabiex tinġieb tali talba skont l-Artikolu 19 (3) tal-Att dwar l-Ombudsman;*

"*13. Illi għalhekk it-talbiet tar-rikorrenti għandhom jiġu miċħuda;*

"*8. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri jekk ikun il-każ'*

"*9. Bl-ispejjeż".*

6. Rat l-atti proċesswali kollha u d-dokumenti li ġew esebiti mill-partijiet, inklużi n-nota ta' sottomissjonijiet finali tal-attur kif ukoll in-nota responsiva tal-konvenuti.

Konsiderazzjonijiet tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili

7. Il-konsiderazzjonijiet li wasslu lill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili għas-sentenza tagħha tat-12 ta' Ottubru, 2015 kienu s-segwenti:

"*Ikkunsidrat:*

"*Dak li għandha quddiemha din il-Qorti f'din il-kawża hija sitwazzjoni pjuttost delikata ta' nuqqas ta' qbil serju bejn rappreżentanti ta' żewġ organi differenti tal-Istat, fuq naħa l-Ministeru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali u minn naħa l-oħra l-Uffiċjal tal-Parlament Kummissarju għal Investigazzjonijiet amministrattivi li jissejjaħ Ombudsman, proprju dwar jekk l-Ombudsman għandux ġurisdizzjoni jinvestiga ilmenti ta' Uffiċċjali tal-Armata għar-rigward ta' żewġ eżerċizzji ta' promozzjonijiet fl-Armata, fejn f'wieħed minnhom diversi Maġġuri ġew promossi għal Logotenenti Kurunelli, waqt li fl-ieħor diversi Logotenenti Kurunelli ġew promossi għal Kurunelli.*

"*Filwaqt li qabel ġiet istitwita din il-kawża, it-teżi tal-konvenuti kienet li l-Ombudsman <u>f'dan l-istadju</u> ma għandux ġurisdizzjoni jisma' l-ilmenti tal-Uffiċċjali tal-Armata kkonċernati għax qabel ma jirrikorru għand l-Ombudsman iridu l-ewwel jagħmlu użu mir-rimedju mogħti lilhom taħt l-Artikolu 160(2) tal-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta (Kap. 220), f'din il-kawża il-konvenuti qegħdin jikkontendu li fi kwalunkwe każ l-Ombudsman m'għandux ġurisdizzjoni jisma' u jinvestiga l-imsemmija ilmenti 'il għaliex l-materja mertu tal-azzjoni odjerna tinvolvi ħatriet ta' uffiċċjali fi gradi għolja tal-Forzi Armati, liema materja hija parti mill-funzjonijiet eżerċitati mill-Gvern ad esklużjoni ta' kull awtorita` oħra, inkwantu dawn il-funzjonijiet huma att tal-Istat.*

"*Il-konvenuti jikkontendu li huwa legalment insostenibbli illi xi Qorti jew awtorita` oħra tissindika att tal-Istat li huwa mill-istess natura tiegħu att ta' awtorita` Statali li fil-mertu tiegħu jaqa' barra l-parametri tar-reviżjoni ġudizzjarja jew reviżjoni mod ieħor taħt xi liġi, u li in vista li l-mertu ta' din il-kawża jinċidi direttament fuq il-materja ta' att ta' awtorita` tal-Istat, huma kienu obbligati fl-interess tas-salvagwardja tal-ordni kostituzzjonali, li jagħtu din l-eċċezzjoni stante li l-ħatriet ta' uffiċċjali fi gradi għolja u li jeżerċitaw funzjoni Statali, f'dan il-każ partikolari fil-Forzi Armati, hija funzjoni eżerċitata mill-Gvern ad esklużjoni ta' kull awtorita` oħra, inkluż l-għarbiel tal-Qorti.*

"*Din il-Qorti tixtieq tippreċiża li kuntrarjament għal dak li setgħu taw x'jifhmu l-konvenuti fis-sottomissjonijiet tagħhom f'din il-kawża, bil-proċeduri odjerni din il-Qorti mhijiex qiegħda tintalab tissindika, tistħarreġ jew li tgħaddi mill-għarbiel tagħha l-ilmenti inkwistjoni, imma qiegħda fil-fatt tiġi mitluba tippronunzja ruħha dwar jekk fl-isfond tal-qafas legali li jopera fih l-Ombudsman, dan għandux jew le ġurisdizzjoni li jinvestiga l-ilmenti li waslulu dwar iż-żewġ eżerċizzji ta' promozzjonijiet fl-Armata msemmija aktar qabel.*

"*F'sitwazzjoni ta' konflittwalita' serja bejn rappreżentanti ta' żewġ organi differenti tal-Istat, bejn dak parlamentari (l-Ombudsman huwa uffiċċjali tal-Parlament maħtur mill-Kamra tad-Deputati) u l-fergħa eżekuttiva tal-Istat, li qegħdin jinvokaw dispożizzjonijiet legali differenti u b'interpretazzjonijiet konfliġġenti, din il-Qorti ta' ġurisdizzjoni ordinarja u ġenerali qiegħda tiġi mitluba tiddikjara u tistabbilixxi l-pożizzjoni legali applikabbli f'dawn iċ-ċirkostanzi, b'mod partikolari*

tiddikjara għar-rigward ta' jekk l-Ombudsman Parlamentari għandux ġurisdizzjoni biex jinvestiga ilmenti għar-rigward biss ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta' pensjoni ta' uffiċċjali u suldati fl-Armata u li hu l-Ombudsman li jiddeċiedi jekk għandu jew m'għandux jeżerċita l-ġurisdizzjoni tiegħu f'każijiet fejn hemm mezzi alternattivi u adegwati għal rimedju.

"*Is-sisien ta' kull pajjiż demokratiku hija s-Saltna tad-Dritt fejn il-liġi għandha tkun rispettata minn kulħadd, sakemm ma tiġix ikkontestata quddiem il-qrati jew mibdula mil-leġiżlatur. F'soċjeta demokratika fejn is-saltna tad-dritt hi suprema, l-ebda ċittadin, u wisq anqas l-Amministrazzjoni tal-pajjiż, m'għandhom dritt jaġixxu daqslikieku liġi tal-pajjiż ma teżistix.*

- Omissis –

"*L-Ombudsman Parlamentari beda jinvestiga l-ilmenti tal-Uffiċċjali tal-Armata kkonċernati skont kif ipprovdut fl-Att dwar l-Ombudsman (Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta) u b'mod partikolari ai termini tat-Taqsima B tal-Ewwel Skeda tal-Att dwar l-Ombudsman, fejn jingħata espressament lill-Ombudsman il-jedd li jinvestiga ilmenti dwar il-Forzi Armati ta' Malta "għar-rigward biss ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta' pensjoni tal-uffiċċjali u suldati..." Rinfaċċjali b'dawn l-investigazzjonijiet tal-Ombudsman, il-konvenuti ma kkollaborawx u ma pprovdewx lill-Ombudsman id-dokumentazzjoni u l-informazzjoni meħtieġa għall-imsemmija investigazzjonijiet, billi sostnew li l-Ombudsman f'dan l-istadju ma kellux ġurisdizzjoni biex jinvestiga l-ilmenti peress li l-Uffiċċjali li ħassewhom aggravati kellhom l-ewwel jeżawrixxu r-rimedju pprovdut lilhom taħt l-Artikolu 160(2) tal-Kap. 202 qabel ma jirrikorru għand l-Ombudsman.*

"*Għal dan l-Ombudsman wieġeb illi huwa kien iddeċieda li jmexxi xorta waħda bl-investigazzjonijiet ai termini tal-proviso għall-Artikolu 13(3) tal-Kap. 385, liema proviso jgħid li l-Ombudsman jista' jiddeċiedi li jmexxi bl-investigazzjoni jekk ikun sodisfatt li fiċ-ċirkostanzi partikolari ma jkunx raġonevoli li jippretendi lil min jagħmel l-ilment li jipproċedi jew li jkun ipproċeda b'dawk il-mezzi ta' rimedju taħt xi liġi oħra.*

"*Rinfaċċjati b'din id-deċiżjoni tal-Ombudsman meħuda ai termini ta' dispożizzjonijiet speċifici tal-liġi, fil-fehma ta' din il-Qorti l-konvenuti ma kellhomx id-dritt jinjoraw din id-deċiżjoni tal-Ombudsman, imma se mai kellhom il-fakolta' li jikkontestaw din id-deċiżjoni quddiem il-Qorti.*

"*Fi Stat ta' Dritt fejn żewġ organi istituzzjonali differenti jkunu qegħdin jinterpretaw b'mod konfliġġenti dispożizzjonijiet speċifici tal-liġi, huma l-Qrati li finalment għandhom jiddeterminaw il-pożizzjoni legali biex jiġi żgurat li l-kontendenti jkunu qegħdin jaġixxu u jibqgħu jaġixxu fit-termini ta' dak li trid il-liġi.*

"*Il-Qorti tirrileva li l-konvenuti meta ġew rinfaċċjati bil-kawża odjerna, mhux biss sostnew li l-Ombudsman Parlamentari m'għandux ġurisdizzjoni jinvestiga l-ilmenti f'dan l-istadju, imma qegħdin isostnu wkoll li la l-Ombudsman u lanqas il-Qorti m'għandhom ġurisdizzjoni li jissindikaw l-ilmenti 'il għaliex il-promozzjonijiet inkwistjoni huma att tal-Istat li huwa mill-istess natura tiegħu att ta' awtorita` statali li fil-mertu tiegħu jaqa' barra l-parametri tar-reviżjoni ġudizzjarja jew reviżjoni mod ieħor taħt xi liġi.*

"*Il-Qorti tagħmel aċċenn għas-sentenza fl-ismijiet* ***Grazio Pace vs Vivian De Gray noe***[1]*:*

> "*Meta l-liġi stess tiddixxiplina dettaljatament materja ta' din ix-xorta, hi l-liġi stess li determina l-limiti tal-poter tal-awtorita` eżekuttiva. In vista tal-kriterji tar-'rule of law' u tal-ħtieġa tal-istabbilta' u serjeta' fir-relazzjonijiet ġiuridiċi bejn iċ-ċittadini u l-eżekuttiv, kif ukoll tal-istess kliem ċari tal-liġi, lanqas ma hu l-każ ta' xi 'implied powers' għax ma hemm xejn fil-liġi li jista' jagħti lok għall-inferenza simili*".

"*F'soċjeta' demokratika li tħaddan is-Saltna tad-Dritt li hija msejsa fuq il-prinċipji tas-supremazija tal-liġi, tal-ugwaljanza quddiem il-liġi, tal-kontabbilita' skont il-liġi, tal-applikazzjoni ġusta tal-liġi u tas-separazzjoni tal-poteri tal-Istat, ħadd m'għandu dritt, lanqas l-Eżekuttiv, li f'sitwazzjoni bħal dik tal-lum fejn għandek dispożizzjonijiet legali taħt żewġ liġijiet differenti, li saru fi żmijiet differenti u li jistgħu jidhru li huma inkonsistenti u konfliġġenti ma' xulxin, jieħu l-liġi b'idejh u jinsisti fuq l-interpretazzjoni tiegħu ta' dawk il-liġijiet u b'hekk jxejjen u jġib fix-xejn l-applikazzjoni ta' dik il-liġi li ma jħossux komdu biha. Semmai huwa għandu jfittex li jikseb konferma mill-qrati tal-pajjiż ta' dik l-interpretazzjoni legali tiegħu jew inkella permezz tal-Parlament ifittex li jemenda dik il-liġi.*

"Kif irritjeniet din il-Qorti kif diversament ippresjeduta mill-Onor Imħallef Maurice Caruana Curran fil-kawża ***John Lowell et vs. Onor. Dr Carmelo Caruana noe et****"*

> "*il-poteri tal-eżekuttiv għandhom jiġu eżerċitati legalment, u kull poter li joħroġ minn statut għandu jiġi eżerċitat mill-awtorita` preskritta fl-istatut skont il-kliem u l-intenzjoni tal-leġislatur*".

"*Il-materja inkwistjoni fil-kawża odjerna hija ddixxiplinata b'mod dettaljat mil-liġi nnifisha (Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta). Il-kliem tal-liġi jitkellem ċar u fejn assolutament m'hemm l-ebda inferenza fl-istess liġi għal xi poteri jew atti tal-Istat li huma 'il fuq mill-istess liġi u finalment hija l-liġi stess li tiddetermina l-limiti tal-poter tal-awtorita` eżekuttiva.*

"*Ubi lex voluit dixit. Imkien fid-dibattiti parlamentari li ppreċedew il-promulgazzjoni tal-Att XXI tal-1995 (illum il-Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta) u lanqas fl-Att innifsu kif sussegwentement ġie emendat, ma*

[1] Deċiża fil-25 ta' April, 1969, QA (mhux ippubblikata)

hemm xi riferiment għal tali atti tal-Istat, kif invokat mill-konvenuti, li jeskludu l-ġurisdizzjoni tal-Ombudsman biex jinvestiga tali materja. Għal kuntrarju mhux biss il-kliem tal-liġi huwa ċar, imma anki mill-istess dibattiti parlamentari li ppreċedew il-promulgazzjoni tal-Att XXI tal-1995 jirriżulta b'mod ċar li l-Ombudsman Parlamentari għandu ġurisdizzjoni li jinvestiga l-ilmenti inkwistjoni wara li jkunu ġew eżawriti r-rimedji kollha taħt liġijiet oħrajn. Fi kliem il-Prim Ministru ta' dakinhar:

> ""*ONOR. EDDIE FENECH ADAMI: L-interpretazzjoni t-tajba hija l-unika waħda li ssegwi mill-kliem użat. L-Ewwel Skeda, Taqsima A teskludi l-possibilita' tal-iskrutinju tal-Ombudsman. Mela kieku m'hemmx ir-riżerva li hemm b'riferenza għat-Taqsima B tal-Ewwel Skeda, allura l-Forzi Armati ma jaqgħux taħt l-Ombudsman, pero' mill-esperjenza dehrilna li għar-rigward ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta' pensjoni tal-uffiċċjali u suldati, għandna nżommu d-dritt tal-iskrutinju, u dan tgħallimnih mill-esperjenza tal-Kummissjoni għall-Investigazzjoni ta' Inġustizzji. Numru mhux żgħir ta' każijiet li kellha tittratta l-Kummissjoni kienu dwar promozzjonijiet passati, jiġifieri qabel saret il-liġi kurrenti, jiġifieri anke mill-1988 'l hawn. Kien hemm każijiet fejn il-Kummissjoni rrakkomandat illi d-deċiżjoni li ttieħdet minn min hu responsabbli għall-ħatriet kienet żbaljata. F'dan ir-rigward il-Forzi Armati ma jaqgħux taħt il-PSC u naħseb li l-istragrande maġġoranza tal-każijiet fejn kien hemm rakkomandazzjoni pożittiva mill-Kummissjoni ġew milqugħa. Kien hemm xi każijiet fejn teknikament ma setgħetx tiġi milqugħa r-rakkomandazzjoni li saret mill-Kummissjoni. Issa hawn l-istess, qegħdin ngħidu li abbażi ta' din l-esperjenza jidhrilna li jekk ikunu eżawriti l-proċeduri kontemplati fil-liġijiet – f'dan il-każ speċifiku tal-Forzi Armati prinċipalment hija l-Malta Armed Forces Act li l-proċedura ta' min iħossu aggravat li ma ħax promotion hi li jmur quddiem il-Kmandant u f'xi każijiet hemm proċeduri partikolari, jekk m'iniex sejjer żball, jistgħu anke' jibqgħu telgħin għand il-President – u eżawriti r-rimedji kollha, l-Ombudsman jista' jagħmel l-investigazzjoni.*
> "...
>
> ""*Il-ħatriet, il-promozzjonijiet, is-salarji u d-drittijiet ta' pensjoni qed indaħħluhom għax hawhnhekk huwa fejn l-Amministrazzjoni – fil-kors normali – tista' tiżbalja; tista' tiżbalja għax tista' tkun in mala fede u tista' tiżbalja – dawn il-każijiet huma iktar komuni – b'mod li ma tagħmilx hekk għax trid. Allura qed ngħidu li f'dawn il-każijiet għandu jkun hemm l-iskrutinju tal-Ombudsman. Jien nerġa ngħid li jekk wieħed jara l-esperjenza ta' dawn it-tmien snin li għaddew isib li kien hemm ilmenti ta' suldati – f'kull livell fl-Armata – li jgħidu li jmisshom ħadu promozzjoni li jkun ħa haddieħor li jkun qabiżhom. Dan il-każ jiġi investigat kif investigathom il-Kummissjoni għall-Investigazzjoni ta' Inġustizzji, iżda hawn qed inżidu li l-ewwel trid teżawrixxi dak li kollu li hemm fil-liġi dwar l-Armata*".

"*Kieku l-leġiżlatur ried li l-promozzjonijiet ta' ċerti Uffiċċjali għoljin tal-Armata jkunu kkunsidrati bħala Atti tal-Istat, kellu kull fakulta' li dan jgħidu imma fil-fatt dan ma qalux.*

"*Għall-kuntrarju l-kliem tal-liġi (Kap. 385) jitkellem ċar li l-Ombudsman għandu ġurisdizzjoni biex jinvestiga l-ilmenti inkwistjoni wara li jkun ġie eżawrit kull mezz possibbli ta' rimedju taħt liġijiet oħrajn. Barra minn hekk, għad li l-konvenut Ministru għall-Intern u Sigurta` Nazzjonali kien ta indikazzjoni lill-attur li kien beħsiebu jipproponi emendi leġislattivi lill-Kabinett biex jiġu indirizzati dawk li fil-fehma tal-Ministru, kienu inkonsistenzi bejn l-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta u l-Att dwar l-Ombudsman, dawn l-emendi leġiżlattivi baqgħu ma sarux.*

"*It-tieni eċċezzjoni preliminari sollevata mill-konvenuti li din il-Qorti m'għandhiex ġurisdizzjoni sabiex tieħu konjizzjoni tal-kawża odjerna 'il għaliex il-mertu tal-azzjoni tinvolvi ħatriet ta' uffiċċjali fi gradi għolja tal-Forzi Armati li huma parti mill-funzjonijiet eżerċitati mill-Gvern ad esklużjoni ta' kull awtorita` oħra, la ssib sostenn fil-kliem tal-liġi u lanqas fil-ġurisprudenza tal-Qrati tagħna.*

"*Bit-tieni eċċezzjoni preliminari tagħhom, il-konvenuti qegħdin jinvokaw fis-sustanza d-duttrina antika tal-jure imperii li kienet tgħid li l-Istat mhuwiex azzjonabbli meta jkun qiegħed jeżerċita l-awtorita` sovrana tiegħu. Imma kif qal l-Imħallef Wallace Gulia fil-ktieb tiegħu Governmental Liability in Malta:*

> ""*That the doctrine of jure imperii is no longer part of Maltese Law has been made abundantly clear in a recent judgement of the Civil Court per the Hon. Mr. Justice M. Caruana Curran in* ***Lowell vs. Caruana****, delivered on the 14th August, 1972*".

8. Hawnhekk l-ewwel Qorti fis-sentenza tagħha ċċitat fit-tul mis-sentenza **John Lowell et v. Onor. Dr Carmelo Caruana noe** li għaliha aċċenna l-mibki Imħallef Gulia fil-ktieb tiegħu msemmi kif ukoll mill-awtur H. Street u dan sabiex issostni li d-duttrina ta' *iure imperii* hija waħda sorpassata għal kollox. Is-sentenza tal-ewwel Qorti mbagħad tkompli kif ġej:

"*Mis-suespost jirriżulta b'mod ċar li l-ħatriet u l-promozzjonijiet ta' uffiċċjali tal-Forzi Armati ta' Malta m'għandhomx jitqiesu bħala atti tal-Istat taħt il-liġi Maltija, li f'materja ta' din ix-xorta issegwi dak li tgħid il-liġi Ingliża.*

"*Din il-Qorti tqis illi kif intqal fis-sentenza su ċitata, l-Istat u r-rappreżentanti tiegħu "huma dejjem azzjonabbli in difett ta' xi leġiżlazzjoni speċjali li teskludi ir-rimedju taċ-ċittadin". Ma teżisti l-*

ebda leġiżlazzjoni speċjali li teskludi r-rimedju taċ-ċittadin f'każijiet bħal dawn, anzi għal kuntrarju teżisti leġiżlazzjoni speċjali, l-Att dwar l-Ombudsman (Kap. 385) li tgħid li l-Ombudsman għandu l-funzjoni li jinvestiga kull azzjoni li ssir minn jew f'isem il-Gvern ta' Malta, jew awtorita`, korp jew persuna oħra li għalihom japplika l-Att, li tkun azzjoni li ssir fit-twettiq tal-funzjonijiet amministrattivi tagħhom. Skont Taqsima A tal-Ewwel Skeda tal-Att dwar l-Ombudsman, dan l-Att ma japplikax għall-Forzi Armati ta' Malta ħlief għar-rigward biss ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta' pensjoni tal-uffiċċjali u suldati fl-istess armata.

"*Għalhekk il-ġurisdizzjoni tal-Ombudsman li jinvestiga l-ilmenti inkwistjoni toriġina minn dispożizzjoni speċifika tal-liġi u fuq kollox m'hemm l-ebda dispożizzjoni oħra fl-istess liġi jew f'xi liġi ohra li teżenta jew tagħti l-immunita lill-Istat mill-ġurisdizzjoni tal-Ombudsman li jinvestiga tali ilmenti.*

"*Fejn il-leġiżlatur ried jispeċifika li ċerti kwistjonijiet ma jistgħux jiġu investigati mill-Ombudsman, dan għamlu espliċitament fit-Tieni Skeda tal-Att dwar l-Ombudsman. Fil-fatt il-paragrafi 1 u 2 tal-imsemmija skeda jagħmlu riferiment ċar għal kwistjonijiet li abbażi ta' dak li ġie kkonstatat minn din il-Qorti kif diversament ippresjeduta fil-kawża fl-ismijiet* ***John Lowell et vs Onor. Dr. Carmelo Caruana noe et****. u mill-Professur H. Street, jistgħu tabilħaqq jitqiesu li jaqgħu fi ħdan it-tifsira legali ta' 'Atti tal-Istat', cjoe':*

"*1. Kull kwistjoni li tista' tiġi ċertifikata mill-Prim Ministru bħala li tolqot is-Sigurta` interna jew esterna ta' Malta.*

"*2. Azzjoni li tittieħed fi kwistjonijiet ċertifikati mill-Ministru responsabbli għall-affarijiet barranin bħala li jolqtu r-relazzjonijiet jew arranġamenti bejn il-Gvern ta' Malta u Gvern ieħor jew xi organizzazzjoni internazzjonali ta' Stati jew Gvernijiet".*

"*Għaldaqstant kwistjonijiet li jolqtu is-Sigurta` interna jew esterna tal-pajjiż iridu jkunu speċifikati u ċċertifikati mill-Prim Ministru biex jitqiesu bħala atti tal-awtorita` tal-Istat li ma jistgħux ikunu investigati mill-Ombudsman, liema ċertifikazzjoni ċertament ma saritx fir-rigward tal-kwistjonijiet li għandha quddiemha l-Qorti f'din il-kawża.*

"*Il-Qorti tagħmel riferiment ukoll għall-Artikolu 24 tal-Att dwar l-Ombudsman li fil-fatt jgħid lil:*

> "*Ħlief għar-raġunijiet ta' nuqqas ta' ġurisdizzjoni, ebda proċediment jew deċiżjoni tal-Ombudsman ma jistgħu jiġu kkontestati f'xi Qorti".*

"*Minn dan l-Artikolu jirriżulta b'mod ċar li finalment hija l-Qorti li għandha l-kompetenza tiddeċiedi għar-rigward ta' kwistjonijiet li jistgħu jinqalgħu dwar ġurisdizzjoni jew in-nuqqas tagħha bħalma nqalgħu f'dan il-każ u m'għandux ikun l-Eżekuttiv li jiddetermina tali*

kwistjonijiet billi jirrikorri għall-kunċetti arkajiċi u ta' żminijiet imbegħda bħal dak tal-Att tal-Istat li m'għadx għandhom fondament legali fl-ordinament ġuridiku tagħna bħala prinċipju ġenerali u semmai trid tkun xi leġiżlazzjoni speċjali li teskludi ir-rimedju taċ-ċittadin.

"*Id-dispożizzjonijiet tal-Att dwar l-Ombudsman applikabbli għall-kawża odjerna, ma kellhomx jiġu skartati u injorati mill-konvenuti, diment li l-konvenuti baqgħu ma istitwewx proċeduri ġudizzjarji biex jikkontestaw quddiem il-Qrati il-ġurisdizzjoni tal-Ombudsman li jinvestiga l-imsemmija ilmenti skont il-Kap. 385.*

"*Barra minn hekk għandu jiġi ppreċiżat li l-Ombudsman Parlamentari m'għandux il-poter li jiddikjara null, invalidu jew mingħajr effetti xi għemil amministrattiv, imma għandu biss il-funzjoni li jinvestiga, jirrapporta u jagħmel rakkomandazzjonijiet dwar ilmenti li jsirilu fl-ambitu tal-Att dwar l-Ombudsman.*

"*Għalhekk din il-Qorti hija tal-fehma li fi kwalunkwe każ ma jistax ikun argumentat li l-funzjonijiet li l-Ombudsman għandu taħt il-Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta jeżawtoraw il-poteri tal-Eżekuttiv, 'il għaliex wara kollox id-deċiżjonijiet ossija r-rakkomdandazzjonijiet tal-Ombudsman mhumiex vinkolanti fuq l-Eżekuttiv u l-forza tagħhom hija aktar waħda 'morali' milli legali, cjoe' jistgħu jservu ta' ċensura pubblika fuq l-Eżekuttiv għad li legalment ma jorbtuhx.*

"*Illi fid-dawl ta' dawn il-konsiderazzjonijiet, din il-Qorti tikkonkludi li t-tieni eċċezzjoni preliminari tal-konvenuti m'għandhiex tiġi milqugħa.*

"***L-ewwel eċċezzjoni preliminari tal-konvenuti***

"*Il-konvenuti eċċepew ukoll in linea preliminari li l-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali mhuwiex il-leġittimu kontradittur ai termini tal-Artikolu 181B tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili (Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta) u dan stante li fl-azzjoni odjerna l-Ministeru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali huwa diġa' rappreżentat mis-Segretarju Permanenti fl-istess Ministeru u għalhekk għandu jiġi liberat mill-osservanza tal-ġudizzju.*

"*L-Artikolu 181B tal-Kap. 12 jirregola r-rappreżentanza ġudizzjarja tal-Gvern fi proċeduri ġudizzjarji. Fis-subartikolu (1) tiegħu, l-Artikolu 181B jgħid li "il-Gvern għandu jkun rappreżentat fl-atti u fl-azzjonijiet ġudizzjarji mill-kap tad-dipartiment tal-gvern li jkun inkarigat fil-materja inkwistjoni.*

"*Fil-kawża odjerna ġew imħarrkin biex iwieġbu għat-talbiet tal-attur il-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali u s-Sur Kevin Mahoney, Segretarju Permanenti fi ħdan l-istess Ministeru. L-imsemmi Artikolu 181B.(1) jagħmel riferiment għal kap ta' dipartiment u mhux għal Segretarju Permanenti fi ħdan Ministeru. Strettament il-kap tad-dipartiment tal-Gvern inkarigat fil-materja inkwistjoni ai termini tal-*

Artikolu 181B.(1) tal-Kap. 12 huwa l-Kap Kandant tal-Forzi Armati ta' Malta u mhux is-Segretarju Permanenti fi ħdan il-Ministeru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali. Evidentement is-Sur Kevin Mahoney ġie mħarrek f'dawn il-proċeduri sabiex iwieġeb partikolarment għar-raba' talba attriċi u ċjoe' li ma obdiex it-taħrika tal-Ombudsman u rrifjuta li jippreżenta d-dokumentazzjoni u l-informazzjoni li ġiet mitluba minnu.

"*Fil-fehma tal-Qorti l-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali ġie mħarrek korrettament u huwa l-leġittimu kontradittur f'dawn il-proċeduri peress li mill-atti tal-kawża jirriżulta b'mod ċar li kien taħt id-direzzjoni tal-istess Ministru u fuq struzzjonijiet maħruġin minnu li ttieħdet id-deċiżjoni li l-Ministeru tiegħu u l-Forzi Armati ta' Malta ma jipprovdux l-informazzjoni u d-dokumentazzjoni neċessarja lill-Ombudsman inkonnessjoni mal-investigazzjoni li huwa ried jagħmel rigward l-ilmenti inkwistjoni.*

"*Din il-Qorti tqis illi dak li qed jiġi mpunjat permezz ta' dawn il-proċeduri mhumiex il-promozzjonijiet u l-ħatriet li taw lok għall-ilmenti inkwistjoni, imma jekk huwiex konformi mal-liġi l-għemil tal-konvenut Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali meta rrifjuta li jikkollabora mal-Ombudsman fl-investigazzjoni tiegħu tal-ilmenti inkwistjoni, l-ewwel bil-pretest li l-uffiċċjali tal-Armata li ressqu l-ilmenti inkwistjoni ma kinux eżawrew ir-rimedji disponibbli taħt l-Att dwar il-Forzi Armati u sussegwentement meta sostna li l-Ombudsman m'għandux ġurisdizzjoni biex jinvestiga l-ilmenti peress li l-ħatriet u l-promozzjonijiet inkwistjoni huma Atti tal-Istat imwettqa taħt l-awtorita` sovrana tal-Istat ad esklużjoni ta' kull awtorita` oħra.*

"*Il-Qorti tagħmel riferiment għal dak li ġie deċiż fil-kawża fl-ismijiet* ***George Falzon vs Ministru għall-Affarijiet Rurali u l-Ambjent u d-Direttur Ġenerali tad-Diviżjoni tal-Ikel u Attivita' Veterinarja***[2] *fejn l-eċċezzjoni li l-ministru mħarrek fil-kawża ma kienx il-leġittimu kontradittur u li kien suffiċjenti li ġie mħarrek il-kap tad-dipartiment, ma kenitx milqugħha peress li taħt il-Kap. 437 ir-responsabbilta' għas-servizzi veterinarji kienet tirrisjedi kemm fid-Direttur u kemm fil-Ministru.*

"*Il-Qorti tagħmel riferiment ukoll għas-sentenza fl-ismijiet* ***Melita Cable p.l.c. vs. Il-Ministru għall-Iżvilupp Urban u t-Toroq, l-Awtorita` ta' Malta dwar il-Komunikazzjoni***[3] *fejn l-imsemmija eċċezzjoni kienet ġiet miċħuda peress li l-avviż legali inkwistjoni inħareġ mill-Ministru, u huma it-termini ta' dak l-Avviż Legali nnifsu li kienu qed jiġu attakkati, u mhux it-tħaddim tal-istess avviż Legali.*

"*Fil-kawża fl-ismijiet* ***Antoniette Greta Grima vs Ministru għall-Edukazzjoni u Impjiegi***[4] *eċċezzjoni bħal din kienet ġiet miċħuda peress li l-azzjoni attriċi f'dik il-kawża "kienet tixli lill-Ministru*

[2] PA (RCP) deċiża fis-27 ta' Jannar, 2011
[3] QA deċiża fis-6 ta' Frar, 2015
[4] PA (JRM) deċiża fit-2 ta' Jannar, 2015

b'deċiżjoni partikolari – dik li naqas li jħares l-interessi tagħha – u dan fuq għemil personali tiegħu fil-kwalita` tiegħu ta' Ministru...".

"*Il-Qorti tqis li fil-kawża odjerna il-Ministru għall-Intern u għas-Sigurta` Nazzjonali ġie mħarrek korrettement permezz tal-azzjoni attriċi billi ġie sostnut mill-attur li d-deċiżjoni partikolari li ma tiġix ipprovduta id-dokumentazzjoni u l-informazzjoni neċessarja għall-investigazzjoni tal-Ombudsman dwar l-imsemmija ilmenti, ittieħdet ukoll "fuq għemil tiegħu personali fil-kwalita` ta' Ministru".*

"*Illi għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti mhijiex sejra tilqa' l-ewwel eċċezzjoni preliminari tal-konvenuti.*

"***L-ewwel, it-tieni u t-tielet talba tal-attur u r-raba' eċċezzjoni tal-konvenuti***

"*Il-konvenuti eċċepew ukoll fir-raba' eċċezzjoni tagħhom li l-Ombudsman ma għandu l-ebda ġurisdizzjoni li jinvestiga l-ilmenti tal-uffiċċjali fi ħdan l-Armata peress li l-Att dwar l-Ombudsman ma japplikax għall-korpi li huma elenkati fit-Taqsima B tal-Ewwel Skeda tal-istess Att sakemm ma tinġiebx prova b'sodisfazzjon tal-Ombudsman li tkun turi li kull mezz possibbli għall-ksib ta' rimedju jkun ġie eżawrit.*

"*Il-konvenuti jsostnu li l-Ombudsman ma kellux ġurisdizzjoni fir-rigward tal-ilmenti billi, fil-fehma tagħhom dawk li ressqu l-ilmenti ma kinux eżawrew a sodisfazzjoni tal-Ombudsman kull mezz possibbli għall-ksib ta' rimedju, b'mod partikolari dak ipprovdut bl-Artikolu 160(2) tal-Kap. 220. Il-konvenuti jsostnu li in segwitu ta' għadd ta' eżerċizzji ta' promozzjonijiet li saru fil-Forzi Armati ta' Malta, kien hemm xi uffiċċjali li ressqu l-każ tagħhom quddiem il-Kap Kmandat tal-Forzi Armati fejn staqsewh għadd ta' domandi. Il-Kap Kmandant wieġeb għal uħud minn dawn id-domandi u għad-domandi l-oħrajn wieġeb biss li kien għad ma kellux tweġiba. Il-konvenuti jsostnu li l-Kap Kmandant tal-Forzi Armati ma kienx investiga u wisq inqas kien ħa xi deċiżjoni jekk l-ilment ta' dawn l-uffiċċjali kienx ġustifikat jew le.*

"*Mill-atti tal-kawża jirriżulta li l-uffiċċjali li ressqu l-każ tagħhom quddiem il-Kap Kmandant tal-Forzi Armati għamlu wkoll ilment mal-Uffiċċju tal-Ombudsman.*

"*Min-naħa tiegħu l-Ombudsman beda jinvestiga dawn l-ilmenti imma skont hu sab "ostaklu insormontabbli" meta kemm il-Kap Kmandant tal-Forzi Armati kif ukoll il-konvenuti ħadu l-pożizzjoni li l-Ombudsman ma kellux ġurisdizzjoni fir-rigward tal-ilmenti, billi fil-fehma tagħhom, dawk li ressqu l-ilmenti ma ġabux prova [ai termini tal-Artikolu 12(3)(b) tal-Kap. 385] b'sodisfazzjon tal-Ombudsman li turi li huma eżawrew kull mezz possibbli ieħor biex jiksbu rimedju.*

"Permezz tal-ittra tiegħu lis-Segretarju Permanenti fil-Ministeru għall-Intern u għas-Sigurta` Nazzjonali datata 9 ta' April, 2014, l-Ombudsman iddikjara, għall-finijiet tal-Art. 12(3)(b) tal-Kap. 385, li dawk li kienu resqu l-ilmenti quddiemu kienu eżawrew ir-rimedji alternattivi li kellhom taħt xi liġi oħra.

"L-Ombudsman wasal għal din il-konklużjoni abbażi tal-proviso għall-Artikolu 13(3) tal-Kap. 385 li jgħid li "l-Ombudsman jista' jmexxi investigazzjoni jekk ikun sodisfatt li fiċ-ċirkostanzi partikolari ma jkunx raġonevoli li tippretendi lil min jagħmel l-ilment li jipproċedi jew li jkun ipproċeda b'dawk il-mezzi ta' rimedju" taħt xi liġi oħra.

"Fl-imsemmija ittra tad-9 ta' April, 2014 l-Ombudsman iddikjara, li, fiċ-ċirkostanzi ta' dawn il-każijiet, dawk li għamlu l-ilmenti ma setax ikun raġonevolment mistenni minnhom li jirrikorru għand il-President bħala mezz ta' rimedju 'il għaliex dan ikun effettivament jammonta għal rinunzja tad-dritt tagħhom ta' rikors għall-Ombudsman.

"Din il-Qorti tqis illi l-Artikoli 12(3)(b) u 13(3) tal-Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta jagħtu s-setgħa lill-Ombudsman biex jiddeċiedi jekk min ilmenta jkunx eżawrixxa r-rimedji disponibbli taħt liġijiet oħrajn u jekk l-Ombudsman ikkonkluda li dawn ir-rimedji jkunu ġew eżawriti kollha jew li ma jkunx raġonevoli li jippretendi li min għamel l-ilment jipproċedi b'dawk il-mezzi alternattivi ta' rimedju, il-konvenuti f'dawn iċ-ċirkostanzi kienu obbligati li jirrispettaw u josservaw l-ordnijiet u d-direzzjonijiet tal-Ombudsman bħala stat ta' dritt u mhux jirrifjutaw jew jinjoraw l-eżerċizzju tal-awtorita` superjuri tal-Ombudsman mogħtija lilu bis-saħħa tal-imsemmija dispożizzjonijiet speċifiċi tal-liġi.

"Fin-nuqqas ta' qbil tal-konvenuti ma' din id-deċiżjoni tal-Ombudsman, l-uniċi għażliet li kellhom miftuħin quddiemhom il-konvenuti kienu li jew jikkontestaw id-deċiżjoni su riferita tal-Ombudsman billi jiftħu kawża quddiem il-Qorti jew inkella li jressqu proposti leġiżlattivi għall-approvazzjoni tal-Parlament biex jiġi ċċarat kull ekwivoku, għalkemm wieħed irid jara jekk tali tibdil leġiżlattiv jekk u meta jsir, jistax ikollu effett retroattiv.

"Fiċ-ċirkostanzi tal-kawża attwali fejn hemm żewġ liġijiet tal-pajjiż, il-Kap. 220 u l-Kap. 385, li jidhru li huma f'kunflitt ma' xulxin, ossija nħolqu ċerti diffikultajiet serji biex dawn iż-żewġ liġijiet jiġu interpretati u applikati b'mod konsistenti, din il-Qorti hija tal-fehma li għalkemm dawn iż-żewġ liġijiet jistgħu jiġu interpretati u applikati b'mod konsistenti pari passu ma' xulxin, fi kwalunkwe każ jista' jiġi applikat il-prinċipju ta' interpretazzjoni ġuridika lex posterior derogat priori, ċjoe' għandha tipprevali l-liġi l-aktar reċenti, f'dan il-każ l-Att dwar l-Ombudsman (Kap. 385).

"Il-Qorti tqis li fiċ-ċirkostanzi tal-każ ma kienx raġonevoli li tippretendi li dawk li għamlu l-ilmenti jirrikorru għall-proċedura invokata mill-konvenuti, ċjoe' dik ikkontemplata fl-Artikolu 160(2) tal-Att dwar il-

Forzi Armati ta' Malta. Dan mhux biss għax il-General Order tal-11 ta' Novembru, 2011, li qatt ma ġiet irtirata u għadha fis-seħħ sal-lum, tagħti l-fakulta' fl-ambitu ta' linji gwida ossija modus vivendi prattiku li kien ġie maqbul bejn il-partijiet kollha interessati, li min ikollu ilment jista' jew jirrikorri għall-proċedura taħt l-Artikolu 160(2) tal-Kap. 220, inkella jista' jressaq l-ilment tiegħu direttament quddiem l-Ombudsman.

"*Barra minn hekk ir-rimedju pprovdut bl-Artikolu 160(2) tal-Kap. 220 jista' ma jkunx wieħed effettiv ukoll 'il għaliex hemm diverġenza bejn it-test Ingliż u t-test Malti ta' dan l-Artikolu, fis-sens li t-test Ingliż huwa ċar li l-ilment jiġi riferut lill-President tar-Repubblika f'każ li min jagħmel l-ilment ikun jeħtieġ dan, filwaqt li t-test Malti tal-liġi jgħid illi l-ilment jiġi hekk riferut jekk l-ilment ikun jeħtieġ dan. Peress li f'każ ta' diverġenza bejn it-test Malti u t-test Ingliż tal-liġi jipprevali t-test Malti, u t-test Malti jħalli d-deċiżjoni dwar jekk l-ilment jiġix riferut lill-President fid-diskrezzjoni tal-Kap Kmandant tal-Forzi Armati, avolja abbażi ta' test oġġettiv dwar xi jkun jeħtieġ l-ilment, il-Qorti tqis li anki f'dan ir-rigward ir-rimedju ai termini tal-Artikolu 160(2) tal-Kap. 220 jista' ma jkunx wiehed xieraq u effettiv.*

"*Fuq kollox din il-Qorti tqis li l-proċedura ai termini tal-Artikolu 160(2) tal-Kap 220 ma tipprovdix rimedju xieraq u effettiv lil dawk li għamlu ilment, imma huwa rimedju fid-dehra biss. 'Il għaliex mhux raġonevoli li tippretendi li dawk li għamlu ilment għandhom jirrikorru għal rimedju quddiem dawk li kontra tagħhom ikun qiegħed isir l-imsemmi ilment.*

"*L-eżerċizzji tal-promozzjonijiet inkwistjoni effettivament saru taħt ir-responsabbilta' amministrattiva tal-Kap Kmandant tal-Forzi Armati u taħt ir-responsabbilta' ministerjali tal-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali. Ir-rimedju li jista' jingħata ai termini tal-Artikolu 160(2) tal-Kap. 220 lil dawk li għamlu l-ilment, fl-ewwel lok jista' jingħata mill-Kap Kmandant tal-Forzi Armati li wara li jinvestiga l-ilment jista' jagħti r-rimedju li jidhirlu li jkun meħtieġ u fit-tieni lok, f'każijiet fejn l-ilment hekk ikun jeħtieġ, il-Kmandant għandu permezz tal-Ministru jagħmel rapport tal-ilment lill-President ta' Malta sabiex jirċievi d-direttivi tal-President ta' Malta. Fejn skont din l-istess proċedura ilment jiġi riferut lill-President ta' Malta biex din tagħti d-direttivi tagħha dwar l-ilment, dan effettivament ifisser li tali direttivi fil-prattika se jingħataw mill-Ministru konċernat, għaliex il-President fl-eżerċizzju tal-funzjonijiet tagħha taġixxi skont il-parir tal-Kabinett jew ta' Ministru kkonċernat, ħlief f'istanzi straordinarji jew partikolari indikati fil-Kostituzzjoni li mhuma ta' ebda rilevanza għall-kawża odjerna.*

"*Oltre dan "ir-rimedju għal ilmenti" ipprovdut bl-Artikolu 160 tal-Kap. 220 jista' ma jkunx wieħed xieraq u effettiv fiċ-ċirkostanzi tal-każ peress li jista' jwassal għas-sitwazzjoni anomala li dawk li ressqu l-ilment, wara li l-President tkun tat id-direttivi tagħha dwar l-ilment, ma jkunux jistgħu jirrikorru quddiem l-Ombudsman peress li dan l-Att dwar l-Ombudsman ma japplikax għall-President ta' Malta.*

> "*Din il-Qorti għalhekk tqis illi fiċ-ċirkostanzi tal-każ ir-rimedju pprovdut ai termini tal-Artikolu 160(2) tal-Kap. 220 mhuwiex wieħed xieraq, effettiv u adegwat, 'il għaliex mhuwiex raġjonevoli li wieħed jippretendi minn dawk li għamlu ilment li dawn jirrikorru għal rimedju quddiem min seta' kien il-kaġun ta' dak l-ilment u li kien direttament jew indirettament involut fil-fatti li taw lok għall-ilment.*
>
> "*Hija l-fehma tal-Qorti li l-attur meta eżerċita d-diskrezzjoni li għandu taħt il-proviso għall-Artikolu 13(3) tal-Kap. 385, kien raġonevoli meta ddikjara li kien sodisfatt li fiċ-ċirkostanzi ma jkunx raġonevoli li jippretendi li min għamel l-ilment jipproċedi bill-mezzi ta' rimedju pprovduti bl-Artikolu 160 tal-Kap. 220 u għalhekk seta' jipproċedi bl-investigazzjoni tiegħu dwar l-ilmenti in kwistjoni ai termini tal-Kap. 385.*
>
> "*... ".*

<u>Rikors tal-Appell tal-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali u tas-Sur Kevin Mahoney, Segretarju Permanenti fi ħdan l-istess Ministeru</u>

9. Il-konvenuti appellanti ħassew ruħhom aggravati bis-sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili tat-12 ta' Ottubru, 2015, u b'rikors tat-30 ta' Ottubru 2015 intavolaw l-appell odjern minn dik is-sentenza.

10. Permezz tal-appell tagħhom il-konvenuti appellanti jitolbu li din il-Qorti jogħġobha tirriforma s-sentenza appellata billi:

- Filwaqt li tħassar u tirrevoka dik il-parti tas-sentenza fejn l-ewwel Qorti ddikjarat li l-Ombudsman għandu ġurisdizzjoni biex jinvestiga ilmenti għar-rigward (biss) ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta'

pensjoni ta' uffiċċjali u suldati tal-Forzi Armati ta' Malta, u fejn iddikjarat li hu l-Ombudsman li jiddeċiedi jekk għandu jew m'għandux jeżerċita l-funzjonijiet tiegħu ai termini tal-Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta f'każijiet fejn hemm mezzi ta' rimedji oħra taħt xi liġi oħra, u fejn iddikjarat li la darba l-Ombudsman iddikjara li ai termini tal-Artikolu 13 (3) tal-Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta kien sodisfatt li fiċ-ċirkostanzi partikolari ma kienx raġonevoli li tippretendi li l-uffiċċjali tal-Armata li resqu l-ilmenti jirrikorru għand il-President bħala mezz ta' rimedju, huwa jista' jimxi 'l quddiem bl-investigazzjoni tiegħu dwar l-ilmenti in kwistjoni u fejn ordnat lill-appellati jipprovdu l-informazzjoni li talab u li jista' jitlob l-Ombudsman fir-rigward tal-ilmenti inkwistjoni u jidhru quddiemu jekk l-Ombudsman hekk jitlob u fejn iddeċidiet il-kap tal-ispejjeż b'mod żvantaġġuż għal appellanti;

- Filwaqt li tikkonferma l-kumplament tal-imsemmija sentenza u dan bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra r-rikorrenti appellat.

11. L-aggravji li ressqu l-konvenuti appellanti huma sostanzjalment tlieta u jikkonsistu fis-segwenti:

- **<u>L-ewwel aggravju</u>**: L-ewwel Qorti kienet żbaljata meta kkonkludiet li l-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali ġie mħarrek korrettament u huwa l-leġittimu kontradittur.

- **<u>It-tieni aggravju</u>**: L-ewwel Qorti ma kenitx korretta fl-interpretazzjoni tagħha ta' x'jikkostitwixxi '*att ta' l-Istat*' li huwa eżerċitat mill-Gvern ad esklużjoni ta' kull awtorita` oħra. Skont il-konvenuti appellanti, hemm ċerti atti amministrattivi – bħal ma huma l-konferiment ta' ċerti karigi għoljin fil-Forzi Armati – li mill-istess natura tagħhom ma jipprestawx ruħhom għar-reviżjoni ġudizzjarja jew b'xi mod ieħor estern għall-amministrazzjoni. Jargumentaw ukoll illi kif provdut fl-Att dwar l-Ombudsman, kwalunkwe tip ta' reviżjoni esterna ta' ħatriet u promozzjonijiet fil-Forzi Armati qatt ma tista' tippreċedi r-reviżjoni interna u li l-Att dwar l-Ombudsman jimponi obbligu fuq l-attur appellat li jara li l-persuni li jirrikorru għandu jkunu l-ewwel eżawrew ir-rimedji kkontemplati fil-liġi. Iżidu wkoll illi l-azzjoni intavolata mill-appellat hija improponibbli.

- **<u>It-tielet aggravju</u>**: L-ewwel Qorti ma kenitx korretta fl-interpretazzjoni tagħha tal-Artikoli 12 u 13 tal-Att dwar l-Ombudsman u tal-Artikolu 160(2) tal-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta. Minkejja illi l-Kap Kmandant u l-Gvern in ġenerali m'għandhom l-ebda problema li jissottomettu d-deċiżjonijiet meħuda skont l-Att dwar il-Forzi Armati għall-iskrutinju tal-Ombudsman, dan l-iskrutinju għandu jsir wara li r-rimedji provduti mill-Att dwar il-Forzi Armati jkunu ġew eżawriti.

<u>Risposta tal-appell tal-attur appellat fil-kwalita` tiegħu ta' Ombudsman Parlamentari</u>

12. Permezz tar-risposta tal-appell tiegħu tat-18 ta' Novembru 2015, l-attur appellat – il-Prim Imħallef Emeritu Dr Joseph Said Pulliċino fil-kwalita` tiegħu ta' Ombudsman Parlamentari wieġeb għall-appell li ġie intavolat mill-konvenuti appellanti, u bih talab lil din il-Qorti jogħġobha tikkonferma s-sentenza tat-12 ta' Ottubru 2015 fl-intier tagħha, bl-ispejjeż taż-żewġt istanzi kontra l-appellanti.

13. Fil-qosor, is-sottomissjonijiet prinċipali li ressaq l-attur appellat huma li:

- L-ewwel Qorti kienet korretta meta kkonkludiet li l-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali ġie mħarrek korrettament u huwa l-leġittimu kontradittur. Skont l-attur appellat, mill-korrispondenza għandu jkun ovvju li l-pożizzjoni li ħa l-Ministeru kienet il-pożizzjoni li kien qed jieħu l-Ministru responsabbli dak iż-żmien u għaldaqstant il-preżenza tiegħu f'dawn il-proċeduri kienet neċessarja anki għal kull interess li seta' kellu fl-eżitu;

- L-ewwel Qorti kienet korretta fl-interpretazzjoni tagħha ta' x'jikkostitwixxi '*att ta' l-Istat*';

- L-ewwel Qorti kienet korretta fl-interpretazzjoni tagħha tal-Artikolu 12 u 13 tal-Att dwar l-Ombudsman u tal-Artikolu 160(2) tal-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta. Il-liġi trid li l-Ombudsman jiddeċiedi jekk min ikun ilmenta jkunx eżawrixxa r-rimedji adegwati alternattivi li jista' jkollu u jekk l-Ombudsman jasal għall-konklużjoni li r-rimedji disponibbli mhumiex adegwati, id-direzzjonijiet konsegwenzjali ta' din id-dikjarazzjoni jkollhom jiġu obduti. F'dan il-każ, minkejja li kien hemm rimedju ieħor disponibbli għall-Uffiċċjali, fl-opinjoni tal-appellat dan ir-rimedju mhuwiex wieħed effettiv. Kien jinkombi fuq il-Gvern li jagħmel il-prova tal-fatt illi r-rimedju disponibbli huwa wieħed effettiv, ħaġa li fil-każ preżenti m'għamlux l-appellanti. Dak li kien jinkombi fuq l-Ombudsman kien li juri li kellu raġuni tajba li jasal għall-konklużjoni li r-rimedju mhux effettiv, ħaġa li skont l-appellat għamlu.

<u>Verbal tal-Qorti tal-Appell tad-9 ta' Mejju 2016</u>

14. Mill-verbal ta' din il-Qorti datat 27 ta' Ġunju 2016 jirriżuta illi Dr Henri Mizzi fil-kors tat-trattazzjoni tiegħu ddikjara li l-Ombudsman jillimita l-indaġini tiegħu fir-rigward biss tal-proċess li ntuża fir-rigward tal-promozzjonijiet u ma jestendix għall-meritu tal-istess promozzjonijiet.

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

l-ewwel aggravju tal-konvenuti appellanti

15. Permezz tal-ewwel aggravju tagħhom, il-konvenuti appellanti jsostnu illi l-ewwel Qorti kienet żbaljata meta kkonkludiet illi l-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali ġie mħarrek korrettament u huwa l-leġittimu kontradittur.

16. Minkejja l-premess il-konvenuti appellanti, fil-parti operattiva tar-rikors tal-appell tagħhom ma talbux it-tħassir u revoka ta' dik il-parti tas-sentenza li biha ġew miċħuda l-eċċezzjonijiet kollha tal-konvenuti appellanti fosthom dik bin-numru 1 li permezz tagħha l-konvenuti eċċepew l-illeġittimita` passiva tal-Ministru għall-Intern u s-Sigurta` Nazzjonali u anzi talbu li dik il-parti tas-sentenza tiġi kkonfermata u għalhekk dik il-parti tas-sentenza appellata hi ormai *res judicata* u ma tistax tiġi modifikata minn din il-Qorti.

17. Konsegwentement, unikament għar-raġuni premessa, dan l-aggravju qiegħed jiġi respint.

It-tieni u t-tielet aggravju tal-konvenuti appellanti

Verżjoni tal-Konvenuti Appellanti

18. Peress li t-tieni u t-tielet aggravju tal-konvenuti appellanti huma interdipendenti u t-tieni aggravju huwa preordinat lejn it-tielet aggravju

waqt li r-risposta għal dan tal-aħħar jirrispondi wkoll għal parti sostanzjali tat-tieni aggravju din il-Qorti ser tikkonsidra dawn iż-żewġ aggravji flimkien.

19. Permezz tat-**tieni aggravju** tagħhom, il-konvenuti appellanti jsostnu illi l-ewwel Qorti ma kenitx korretta fl-interpretazzjoni tagħha ta' x'jikkostitwixxi att tal-Istat li huwa eżerċitat mill-Gvern ad esklużjoni ta' kull awtorita` oħra u jiddistingwu bejn id-duttrina tal-atti "*iure imperii*" u "*acts of State*" filwaqt li jenfasizzaw illi ċerti atti amministrattivi – bħal ma huma l-konferiment ta' ċerti karigi għoljin fil-Forzi Armati - sia jekk tirreferi għalihom bħala "*atti tal-Istat*" sia bħala "*atti iure imperi*" mill-istess natura tagħhom ma jipprestawx ruħhom għar-reviżjoni ġudizzjarja jew b'xi mod ieħor estern għall-amministrazzjoni. Jagħmlu referenza għar-Regolament 4(1)(a) tal-L.S. 220.03 li jipprovdi illi fejn il-liġi ħalliet il-konferiment ta' ċerti karigi għoljin fil-Forzi Armati f'idejn il-Gvern (rappreżentat mill-Ministru) id-deċiżjoni dwar dik il-ħatra tispetta biss lill-Ministru u ma tippresta ruħha għal ebda forma ta' reviżjoni esterna fil-mertu ħlief kif jipprovdi b'mod espliċitu l-Artikolu 160 tal-Att dwar il-Forzi Armati.

20. Isostnu illi kif provdut fl-Att dwar l-Ombudsman kwalunkwe tip ta' reviżjoni esterna ta' ħatriet u promozzjonijiet fil-Forzi Armati qatt ma tista' tippreċedi r-reviżjoni interna.

21. Skont il-konvenuti appellanti, l-Att dwar l-Ombudsman jimponi obbligu fuq l-attur appellat li jara li l-persuni li jirrikorru għandu jkunu l-ewwel eżawrew ir-rimedji kkontemplati fil-liġi li, fil-każ tal-Armata, jinstabu kontemplati fl-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta u għalhekk dawn ir-rimedji jridu l-ewwel jiġu eżawriti qabel mal-Ombudsman ikollu l-ġurisdizzjoni biex jinvestiga l-każ. Huma ma jaraw xejn konfliġġenti bejn id-dispożizzjonijiet tal-Att dwar l-Ombudsman u dawk tal-Artikolu 160 tal-Att dwar il-Forzi Armati li fil-fehma tagħhom jikkomplimentaw lil xulxin kważi perfettament fis-sens li r-rimedju tal-Ombudsman jista' jiskatta biss wara li jkunu ġew eżawriti r-rimedji provduti fl-Artikolu 160 tal-Att dwar il-Forzi Armati.

22. Il-konvenuti appellanti jirreferu wkoll għall-Ewwel Skeda tal-Att dwar l-Ombudsman u jgħidu li din l-Iskeda hija suġġetta għal-limitazzzjoni imposta fl-Artikolu 12(3) li jipprovdi għan-nuqqas ta' applikazzjoni tal-Att "*kemm-il darba ma tinġiebx prova b'sodsfazzjon tal-Ombudsman li tkun turi li kull mezz possibbli għall-ksib ta' rimedju jkun ġie eżawrit*". Skont il-konvenuti appellanti, it-Taqsima B għandha tingħata interpretazzjoni restrittiva, liema interpretazzjoni twassal għal konklużjoni li l-appellat m'għandux setgħa jew poter jinvestiga ħatriet ta' karigi għolja fl-Armata u dan stante li tali karigi jaqgħu fid-definizzjoni ta' '*att tal-Istat*'.

23. Il-konvenuti appellanti jagħmlu referenza għal paġna 44 tas-sentenza appellata u jargumentaw ukoll illi l-azzjoni intavolata mill-appellat hija improponibbli u dan peress li tali azzjoni setgħet biss tinbeda mill-parti li qed tikkontesta l-ġurisdizzjoni u mill-parti li qed tasserixxi l-ġurisdizzjoni u dan skont dak li jipprovdi l-Artikolu 24 tal-Att dwar l-Ombudsman.

24. **<u>It-tielet aggravju</u>** tal-konvenuti appellanti huwa essenzjalment kontinwazzjoni tat-tieni aggravju u jkompli jibni fuqu billi jargumentaw illi l-ewwel Qorti ma kenitx korretta fl-interpretazzjoni tagħha tal-Artikolu 12 u 13 tal-Att dwar l-Ombudsman u tal-Artikolu 160 (2) tal-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta u dan għaliex l-Artikolu 12 tal-Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta moqri mat-Taqsima B tal-Ewwel Skeda tal-istess Kap huwa ċar u jipprovdi li l-attur appellat m'għandux ġurisdizzjoni biex jinvestiga lmenti dwar ħatriet u promozzjonijiet fl-Armata ħlief jekk tinġieb "*prova b'sodisfazzjon tal-Ombudsman li tkun turi li kull mezz possibbli għal ksib ta' rimedju jkun ġie eżawrit*".

25. Il-konvenuti jsostnu li r-rimedji disponibbli ma ġewx eżawriti għaliex (1) ma jistax jingħad li d-deċiżjoni tal-Kap Kmandant tal-Forzi Armati hija waħda finali u dan għaliex l-ispjegazzjoni tiegħu ma kenitx tkopri l-aspetti kollha tal-ilmenti li sarulu; (2) l-uffiċċjali konċernati għadhom f'pożizzjoni illi jitolbu illi l-ilment tagħhom fit-totalita` tiegħu jiġi

referit lill-President; (3) l-eżami li għamlet l-ewwel Qorti tan-natura u tal-effikaċja tar-rimedju disponibbli jeżorbita mill-kuntest tal-eżami meħtieġ u li f'kull każ dak ir-rimedju huwa wieħed effikaċi u effettiv u l-appellat ma rnexxielu jġib l-ebda prova biex jissustanza l-allegazzjoni tiegħu li mhuwiex.

26. Il-Qorti tibda billi tosserva li l-argument imsejjes fuq id-duttrina ta' *acts of state* jew atti *iure imperii* għandu piuttost minn natura ta' *red herring* jew pista falza għaliex il-kwistjoni rimessa għad-deċiżjoni tal-Qorti hi jekk l-Ombudsman ingħatax bil-liġi s-setgħa li jinvestiga l-ilmenti li saru mill-uffiċċjali tal-armata f'dan il-każ u, jekk iva, ġewx eżawriti r-rimedji ordinarji disponibbli għall-istess uffiċċjali qabel dawn irrikorrew għand l-Ombudsman. Jekk l-Istat bil-liġi vesta lill-Ombudsman bis-setgħa msemmija rigward ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta' pensjoni ta' uffiċċjali u suldati fil-Forzi Armati allura humiex dawn *acts of state* jew atti *iure imperii* ma tagħmel ebda differenza għall-pożizzjoni legali u ċertament ikun għal kollox priv minn kull logika legali li setgħa vestita skont il-liġi tkun tista' titqies bħala li b'xi mod tmur kontra l-Ordinament Ġuridiku tal-pajjiż. Dan hu aktar u aktar il-każ meta l-argument kollu tal-konvenuti huwa mibni fuq il-premessa, ukoll falza, li s-setgħat tal-Ombudsman jagħtuh xi awtorita` li jaħtar jew jagħti promozzjonijiet lil xi membri tal-armata. Dan kjarament ma hux il-każ għaliex l-Ombudsman jista' biss jagħmel ir-rakkomandazzjonijiet tiegħu

fir-rigward u mhux hu stess jeżerċita s-setgħat tal-awtorita` li jinvestiga[5]. Di fatti, fis-seduta tas-27 ta' Ġunju 2016 l-attur permezz tal-avukat tiegħu fil-kors tat-trattazzjoni ddikjara li l-Ombudsman jillimita l-indaġni tiegħu fir-rigward biss tal-proċess li ntuża fir-rigward tal-promozzjonijiet u ma jestendix għall-mertu tal-istess promozzjonijiet.

27. Il-kwistjoni rimessa għall-ġudizzju ta' din il-Qorti hi jekk l-Ombudsman għandux ġurisdizzjoni li jinvestiga l-ilmenti in kwistjoni.

28. Jirriżulta li l-ilmenti in kwistjoni li l-Ombudsman jippretendi li għandu dritt jinvestiga skont il-liġi jirrigwardaw żewġ proċessi ta' promozzjonijiet minn Maġġur għal Kurunell Logotenent u minn Kurunell Logotenent għal Kurunell.

29. L-Artikolu 12(1) tal-Kap 385 jipprovdi li l-Att japplika għall-entitajiet u awtoritajiet hemm elenkati fosthom il-Gvern, inkluż kull dipartiment tal-Gvern jew awtorita` oħra tal-Gvern, kull Ministru jew Segretarju Parlamentari, kull uffiċjal pubbliku u kull membru jew impjegat ta' awtorita` imsemmija. L-Artikolu 12(2) imbagħad iżid li l-Att japplika wkoll meta l-persuni li jkun japplika għalihom ikunu aġixxew skont rakkomandazzjonijiet li huma jkunu rċevew jew wara li jkunu għamlu konsultazzjonijiet skont il-liġi jew wara li jkunu osservaw ħtiġijiet legal oħra. Il-paragrafu (a) tas-subartikolu (3) tal-Artikolu 12 imsemmi,

[5] Ara Artikolu 22(3)(4) tal-Kap. 385

imbagħad, jipprovdi li l-Att ma japplikax għall-persuni jew għall-korpi elenkati fit-Taqsima A fl-Ewwel Skeda li tinsab ma' l-Att. Fit-Taqsima A fl-Ewwel Skeda msemmija jissemmew il-President kif ukoll il-Forzi Armati ta' Malta iżda għar-rigward ta' dawn tal-aħħar bil-kwalifika "ħlief skont dak li hemm provdut fit-Taqsima B tal-istess Skeda". Fit-Taqsima B tal-istess Skeda jissemmew "il-Forzi Armati ta' Malta għar-rigward biss ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta' pensjoni tal-uffiċċjali u suldati f'dik il-Forza Armata". Għalhekk jirriżulta ampjament manifest li l-Kap. 385 tal-Liġijiet ta' Malta japplika għall-uffiċċjali u suldati tal-Forzi Armati ta' Malta għalkemm biss għar-rigward ta' ħatriet, promozzjonijiet, salarji u drittijiet ta' pensjoni. Il-paragrafu (b) tas-subartikolu (3) tal-Artikolu 12 imsemmi, iżda, jispeċifika li l-Att ma japplikax għall-korpi elenkati fit-Taqsima B fl-ewwel Skeda, u ċioe` fosthom il-Forzi Armati ta' Malta, "kemm-il darba ma tinġiebx prova b'sodisfazzjon tal-Ombudsman li tkun turi li kull mezz possibbli għall-ksib ta' rimedju jkun ġie eżawrit".

30. Il-konklużjoni li tinġibed mill-kumpless tad-dispożizzjonijiet legali msemmija hija li l-Kap. 385 japplika għal uffiċċjali u suldati fil-Forzi Armati ta' Malta purche` tinġieb prova b'sodisfazzjon tal-Ombudsman li tkun turi li kull mezz possibbli għall-ksib ta' rimedju jkun ġie eżawrit.

31. L-Artikolu 13(2) tal-Kap. 385 imbgħad jipprovdi li hija l-funzjoni tal-Ombudsman li jinvestiga kull azzjoni li ssir minn jew f'isem il-Gvern, jew

awtorita`, korp jew persuna oħra li għalihom japplika l-Att, li tkun azzjoni li ssir fit-twettiq tal-funzjonijiet amministrattivi tagħhom. Għaldaqstant, l-Ombudsman għandu ġurisdizzjoni jinvestiga l-ilmenti rigward il-promozzjonijiet in kwistjoni purche` l-Ombudsman ikun sodisfatt li tkun nġiebet prova li tkun turi li kull mezz possibbli għall-ksib ta' rimedju jkun ġie eżawrit. Inoltre, il-proviso tas-subartikolu (3) tal-Artikolu 13 tal-Kap. 385 jawtorizza lill-Ombudsman sabiex imexxi investigazzjoni jekk ikun sodisfatt li fiċ-ċirkostanzi partikolari ma jkunx raġonevoli li tippretendi lil min jagħmel l-ilment li jipproċedi jew li jkun ipproċeda b'dawk il-mezzi ta' rimedju.

32. Huwa l-Ombudsman, għalhekk, u ħadd iżjed, li jrid ikun sodisfatt li l-prova li tinġieb tkun turi li kull mezz possibbli għall-ksib ta' rimedju jkun ġie eżawrit u huwa l-Ombudsman li jrid ikun sodisfatt li fiċ-ċirkostanzi partikolari ma jkunx raġonevoli li tippretendi lil min jagħmel l-ilment li jipproċedi jew li jkun ipproċeda b'dawk il-mezzi ta' rimedju. Dan ma jfissirx li l-Ombudsman jista' kappriċċożament iwarrab rimedji li jkunu disponibbli skont il-liġi għaliex għemil l-Ombudsman jibqa' dejjem sindakabbli mill-Qrati jekk l-għemil tiegħu ma jkunx raġonevoli jew ikun għal għanijiet mhux xierqa jew imsejjes fuq konsiderazzjonijiet mhux rilevanti.

33. Fil-każ tal-lum jirriżulta li l-uffiċċjali kollha in kwistjoni lmentaw mal-Kap Kmandant dwar il-proċessi ta' promozzjoni li saru f'Settembru 2013 u allegaw li ġew maqbuża inġustament minn uffiċċjali oħra li kellhom inqas anzjanita`, esperjenza u kwalifiki minnhom. B'ittra lis-Segretarju Permanenti tad-9 ta' April 2014[6] l-Ombudsman ikkomunikalu d-deċizjoni tiegħu li min kien qiegħed jilmenta kien ipproduċa prova biżżejjed għas-sodisfazzjon tiegħu li l-mezzi kollha ta' rimedju disponibbli għalihom f'dak l-istadju kienu ġew eżawriti. B'ittra lill-Ombudsman tat-2 ta' Ġunju 2014[7] tas-Segretarju Permanenti, kontrofirmata mill-Ministru, is-Segretarju Permanenti wieġeb li l-Ombudsman ma kellux ġurisdizzjoni in materja għal diversi raġunijiet. Fost dawn kien hemm li l-Kap Kmandant ma kienx ikkonkluda l-investigazzjonijiet tiegħu dwar l-ilmenti u kien illimita ruħu filli jgħaddi xi informazzjoni lil min ilmenta u filli kiteb lill-Ministru biex is-*Senior Ranks Appointments Advisory Committee* (SRAAC) tifformula risposta għal xi kweżiti mqajjma mill-uffiċċjali. Is-Segretarju Permanent i, iżda, ma kellux ħsieb ilaqqa' l-Kumitat imsemmi peress li skont hu dan ma kellu x'jaqsam xejn mal-proċedura prevista fl-Artikolu 160 tal-Att dwar il-Forzi Armati ta' Malta. Is-Segretarju Permanenti għalaq dik l-ittra billi alternativament issuġerixxa li min kien qiegħed jilmenta jingħata parir biex jitlob lill-Kap Kmandant jirrapporta lill-President għal direzzjoni

---

[6] Dok M fol. 30
[7] Dok P fol 36

skont l-Artikolu 160(2) tal-Att imsemmi. Jidher li s-sitwazzjoni baqgħet hekk sa minnufih qabel l-Ombudsman ippreżenta l-azzjoni tal-lum.

34. Għalhekk, minnufih qabel il-promozzjoni tal-azzjoni odjerna mill-Ombudsman is-sitwazzjoni kienet li r-risposta tal-Kap Kmandant tal-Forzi Armati għall-ilmenti tal-uffiċċjali kienet inkonklużżiva; is-Segretarju Permanenti kien jirritjeni li addirittura l-uffiċċjali kienu għadhom bla deċizjoni minn ghand il-Kap Kmandant; kien jidher li ma kienx hemm prospett ta' tali deċiżjoni tant li s-Segretarju Permanenti kien issuġġerixxa li l-uffiċċjali jirrikorru għand il-President tar-Repubblika skont l-Artikolu 160(2) tal-Kap. 220. Jekk l-uffiċċjali jirrikorru għand il-President tar-Repubblika kif ingħad l-Ombudsman jiġi eżawtorat milli jissindika id-direttivi li jingħataw mill-President u dan għaliex il-President huwa eskluż mill-applikazzjoni tal-Kap. 385 b'effett tal-Artikolu 12(3)(a) u t-Taqsima A tal-Ewwel Skeda tal-istess Kap.[8] Barra minn hekk tirriżulta diskrepanza lampanti bejn it-test Malti u t-test Ingliz tal-istess Artikolu 160(2) u peress li f'tali ċirkostanzi t-test Malti jipprevali l-konsegwenza hi l-ilment jiġi riferut mill-Kap Kmandant lill-President tar-Repubblika biss "jekk l-ilment ikun hekk jeħtieġ". Aktar, skont General Order tal-11 ta' Novembru 2011 l-uffiċċjali li ħassewhom aggravati bid-deċiżjoni tal-Kmandant setgħu jew jirreferu l-ilment tagħhom lill-Ombudsman jew jirreferu l-ilment tagħhom direttament lill-President tar-Repubblika u jekk jagħżlu t-tieni jkunu rrinuzjaw li jirrikorru għand l-

[8] Ara para. 29 supra

Ombudsman. Dan il-Generali Order qatt ma ġie irtirat iżda skont is-Segretarju Permanenti dan ma kienx jipprevali fuq il-liġi u fi kwalunkwe każ l-uffiċċjali ma setgħux jistrieħu fuqu ghaliex il-Kap Kmandant ma kienx ta d-deċiżjoni tiegħu.

35. F'dawn iċ-ċirkostanzi ma jirriżultax li d-deċiżjoni tal-Ombudsman li biha rritjena li kienu ġew eżawriti r-rimedji disponibbli kienet waħda irraġonevoli. Barra minn hekk l-Ombudsman kellu kull raġuni jirritjeni li skont il-proviso tas-subartikolu (3) tal-Artikolu 13 tal-Kap. 385 kellu d-dritt imexxi investigazzjoni għaliex kien sodisfatt li fiċ-ċirkostanzi partikolari ma jkunx raġonevoli li jippretendi li min għamel l-ilment jipproċedi jew li jkun ipproċeda b'dawk il-mezzi ta' rimedju li setgħu jidhru apparentement disponibbli. L-uffiċċjali tal-armata rrikorrew għand il-Kap Kmandant tal-Forzi Armati iżda dan ħallihom bla deċiżjoni, u l-Ombudsman ma jirriżultax li kien irraġonevoli meta kkonkluda li għar-raġunijiet fuq spjegati il-possibilita` ta' rikors permezz tal-Kap Kmandant lill-President tar-Repubblika ma kienx rimedju effettiv, u rimedju li ma hux effettiv ma hu rimedju xejn.

36. Għar-raġunijiet premessi din il-Qorti hi tal-fehma li jeżistu l-presupposti legali kollha li jvestu lill-Ombudsman b'ġurisdizzjoni sabiex jinvestiga l-ilmenti mill-membri tal-Forzi Armata ta' Malta mertu ta' din il-kawża.

Deċide

Għaldaqstant il-Qorti tiċħad l-appell u fil-limiti tal-konsiderazzjonijiet premessi, u għalkemm mhux neċessarjament dejjem għall-istess raġunijiet mogħtija mill-ewwel Qorti, u limitatament għall-fatti partikolari tal-ilmenti mertu ta' dan il-każ tikkonferma s-sentenza appellata fl-intier tagħha.

L-ispejjeż tal-ewwel istanza jibqgħu kif deċizi waqt li dawk ta' din l-istanza jkunu a karigu tal-appellanti solidalment bejniethom.

Silvio Camilleri Prim Imhallef	Giannino Caruana Demajo Imhallef	Noel Cuschieri Imhallef

Deputat Registratur
mb